

Advies over de themazetting OBPWO 2011

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies over de themazetting OBPWO 2011

---

1 Situering

Het Besluit van de Vlaamse Regering van 7 september 1994 tot regeling van de procedure voor de projecten van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek bepaalt dat de Vlor jaarlijks advies geeft over de prioritaire onderzoeksthema's. De Vlor opteert ervoor dit proactief te doen zodat de overheid bij de themazetting maximaal kan inspelen op de suggesties van de onderwijsgeledingen.

Ook dit jaar formuleert de Vlor proactief een advies over de mogelijke thema's voor het OBPWO. De raad houdt daarbij rekening met de principes eerder geformuleerd in het *Advies ten gronde over onderwijsonderzoek*¹ en het advies naar aanleiding van het project Praktijkgericht onderwijsonderzoek (2009), over kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk.²

Dit advies concentreert zich op de eerder beleidsgerichte thema's die in de themazetting van het OBPWO kunnen worden opgenomen³. Het advies houdt ook rekening met de vraag van de minister, in antwoord op het vorige advies over de OBPWO-thema's – oproep 2010 om aan te duiden welke thema's voor de raad het meest prioritair zijn. De raad verwacht dat de minister ingaat op de vraag van de raad om deze thema's in de OBPWO-oproep op te nemen en vraagt hem in zijn reactie op dit advies desgevallend te motiveren waarom hij bepaalde thema's niet opneemt.

Dit advies werd voorbereid door de PGO-stuurgroep onder voorzitterschap van de heer Peter van der Hallen. Het werd besproken op de Algemene Raad van 28 april 2011 en goedgekeurd met eenparigheid van stemmen.

2 De tien onderzoeksthema's die de Vlor met prioriteit in de themazetting opgenomen wil zien

Het advies over de themazetting voor de oproep van 2010 bevatte heel wat thema's die de overheid niet in de oproep opnam en/of waarvoor geen onderzoeksproject geselecteerd kon worden. De Vlor vindt deze thema's nog altijd erg belangrijk, maar is bereid in dit advies aan te geven naar welke van deze thema's hij met prioriteit onderzoek nodig vindt. Op bepaalde plaatsen worden de thema's die in eerdere adviezen werden voorgesteld aangepast door scherper een focus te bepalen of ze in een actueler referentiekader en tijdspad te plaatsen (bv. hervorming secundair onderwijs). Daarnaast schuift de raad nog enkele nieuwe thema's naar voren.

---

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies ten gronde over onderwijsonderzoek*, 20 december 2007.

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk: bouwstenen voor praktijk en beleid*, 25 maart 2010. In opdracht van de minister coördineert de Vlor op dit ogenblik een procedure voor de aanbesteding van praktijkgerichte literatuurstudies onderwijsonderzoek (reviews). Deze opdracht is een vervolg op het PGO-project.

³ Zie het eindrapport van het PGO-project en Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies ten gronde over onderwijsonderzoek*, 20 december 2007.

2.1 De relatie tussen welbevinden van leerlingen en schoolprestaties

Algemeen wordt aangenomen dat het welbevinden van leerlingen op school een belangrijke factor is in de leerprocessen van leerlingen en in het geheel van de schoolloopbaan. Welbevinden is een breed en multidimensioneel begrip met zowel een sociale, psychische als fysieke dimensie. Het concept overlapt met andere begrippen zoals gezondheid, geluk, welzijn en zelfs welvaart. Ook het begrip schools welbevinden komt voor in een brede variatie van betekenissen. Dat blijkt onder meer uit de wijze waarop dat begrip in onderwijskundig onderzoek geoperationaliseerd en gemeten en bevraagd wordt: ook in onderzoeksmiddens is een brede variatie van invullingen te vinden.⁴ In het CIP0-kader van de inspectie is welbevinden van leerlingen dan weer een outputindicator die vertaald wordt als tevredenheid van leerlingen.

Er is recent heel wat onderzoek beschikbaar waarin data over het welbevinden van leerlingen op school in verband gebracht kunnen worden met andere variabelen die relevant zijn om het verloop van de schoolloopbaan te verklaren: cognitieve vaardigheden, toetsresultaten, sociaal-economische en -culturele achtergrondkenmerken, gezondheidstoestand, klas- en schoolkenmerken, ...

De Vlor is vragende partij voor een onderzoek (of eventueel een heldere meta-analyse of review) die focust op de vraag op welke manier schools welbevinden in relatie staat tot leerprestaties. Deze analyse zou in de conclusies voldoende rekenschap moeten geven van de variaties waarin schools welbevinden gemeten wordt.

2.2 Wetenschappelijke evaluatie van het nieuwe inschrijvingsbeleid

In zijn advies over de wetenschappelijke evaluatie van de LOP's vroeg de Vlor een wetenschappelijke evaluatie van het inschrijvingsbeleid zoals dat tot nu toe gevoerd werd en van de experimenten rond aanmeldingsprocedures.⁵ Intussen werd een voorstel van decreet ingediend bij het Vlaams Parlement, waarvoor ook advies gevraagd werd aan de Vlor.⁶

De raad stelt voor dat de overheid de OBPWO-oproep 2011 benut om gelijktijdig met de implementatie van het nieuwe decreet onderzoek te laten opstarten. Onderzoek dat begin 2012 van start gaat, maakt het mogelijk een *procesevaluatie* uit te voeren naar de wijze waarop scholen en LOP's het decreet interpreteren en implementeren. Daarbij dient niet alleen gekeken naar de principes die men lokaal hanteert, maar ook naar de wijze waarop die technisch vertaald worden (bv. in het gebruik van

---

⁴ Voor een helder overzicht van de variaties in de begrippen welbevinden en schools welbevinden, zie o.m. Ilse Devolder en Ludo De Lee (2009), *Bevraging van het welbevinden bij leerlingen in het basisonderwijs* (masterproef opleidings- en onderwijswetenschappen). Antwerpen – Universiteit Antwerpen, II-5 – II-11.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies over de beleidsaanbevelingen naar aanleiding van de wetenschappelijke evaluatie van de lokale overlegplatforms in Vlaanderen*, 26 maart 2009. De vragen die de Vlor toen stelde waren de volgende: Welke mechanismen spelen een rol bij segregatie en kan een inschrijvingsbeleid daarop ingrijpen? In welke mate wordt er gebruik gemaakt van de optionele voorrangsregels voor GOK/niet GOK-leerlingen? Welke mechanismen speelden er om al dan niet te kiezen voor de voorrangsregels voor GOK/niet GOK-leerlingen? Zijn er andere maatregelen nodig/mogelijk om in te grijpen op de mechanismen die een rol spelen bij segregatie? Wat waren de effecten in de LOP's waar experimenten met aanmeldingsprocedures werden opgezet? Welke waren de kritische succesfactoren?

⁶ Zie Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies over het voorstel van decreet over het inschrijvingsrecht*, 28 april 2011.

softwarepakketten voor de inschrijvingen). Op die manier kan dit onderzoek ook interessante inzichten opleveren aangaande het beleidvoerend vermogen van scholen.

Daarnaast vindt de Vlor het belangrijk dat het onderzoek een *evaluatie van de realisatie van de verschillende doelstellingen* van het decreet inzake het inschrijvingsrecht zou opleveren. Cijfermatig kan het effect van het inschrijvingsbeleid op de sociale mix opgevolgd worden. Het is ook een belangrijke uitdaging voor onderzoekers om het effect te beschrijven van het nieuwe inschrijvingsrecht op het realiseren van de GOK-doelstellingen (realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie en het bevorderen van sociale cohesie). In verband met het realiseren van optimale ontwikkelingskansen zou het interessant zijn informatie te krijgen over de vraag of kinderen in scholen terechtkomen waarin zij het onderwijsaanbod vinden dat het best aansluit bij hun mogelijkheden. Verder vraagt de Vlor om het effect na te gaan van het nieuwe inschrijvingsrecht op de (beleving van de) vrijheid van schoolkeuze en/of keuze van vestigingsplaats.

2.3 Kwalitatief onderzoek over het verband armoede en onderwijs

In zijn advies over het verslag van de strijd tegen armoede merkte de raad op dat er tot op vandaag nog steeds lacunes zijn in de kennis over het verband tussen armoede en onderwijs.⁷ Naast kwantitatieve gegevens is er nood aan onderzoek dat kwalitatieve onderzoeksmethoden hanteert. Het verhaal achter de cijfers is even belangrijk. Goed onderwijsbeleid houdt rekening met beide soorten gegevens: én de cijfers én het verhaal.

De Vlor vraagt te investeren in kwalitatief onderzoek dat antwoorden kan geven op vragen als:

- Hoe versterken kwetsbaarheidfactoren elkaar?
- Hoe percipiëren mensen die in armoede leven zichzelf in hun relatie tot het onderwijs?
- Hoe ziet, in de inter-persoonlijke relaties, het samenspel er uit tussen verwachtingspatronen van leerlingen die in armoede leven en van leerkrachten ten opzichte van leerlingen die in armoede leven?
- Hoe kan het schoolbeleid die inter-persoonlijke relaties en die verwachtingspatronen beïnvloeden?
- Waarom stromen leerlingen die in armoede leven zo vaak ongekwalificeerd uit?
- Wat is het verband tussen in armoede leven en doorverwijzingen naar het buitengewoon onderwijs en/of naar de verschillende structuuronderdelen in het secundair onderwijs?
- Wat zijn de processen die meespelen in de interactie tussen de gezinnen die in armoede leven en hun omgeving? In welke mate gelden die ook voor de school?
- Buurten kunnen veranderen: wat zijn de gevolgen voor de kinderen die in armoede leven? Hoe kan het beleid hierop inspelen?
- Welke onderwijsinitiatieven hebben zichtbaar een gunstig effect op omgaan met armoede in onderwijs?

Dit onderzoeksthema sluit qua thematiek aan bij de eerder gestelde vraag naar een evaluatie van de effecten van het GOK-decreet en van het nieuwe financieringsdecreet. Het zou ook aanvullend moeten zijn

---

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies over het verslag 'Strijd tegen armoede, evoluties en perspectieven, een bijdrage aan politiek debat en politieke actie'*, 23 oktober 2008.

bij evaluatieonderzoek van de maatregelen i.v.m. schooltoelagen en i.v.m. kostenbeheersing en de maximumfactuur.

De Vlor vraagt om de mensen die in armoede leven te betrekken bij dit onderzoek.

2.4 De evolutie van het aantal kinderen (en jongeren) met een attest buitengewoon onderwijs en mogelijke verklaringmodellen

Besprekingen binnen de Raad Basisonderwijs van de Vlor van het onderzoeksrapport 'Geboortecohorten in het buitengewoon lager onderwijs. Evolutie van 1989-1990 tot 2006-2007' gepubliceerd door het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, leidden tot een aantal voorstellen voor aanvullend verdiepend en verklarend onderzoek. Gegeven de evolutie van het aantal kinderen dat een attest voor het buitengewoon onderwijs krijgt tussen 1990 en 2010, stelt de raad volgende vragen:

- Welke onderwijstrajecten volgen deze kinderen? Mogelijke trajecten zijn: het gewoon onderwijs zonder GON-begeleiding, het gewoon onderwijs met GON-begeleiding en het buitengewoon onderwijs.
- Welke zijn de verklaringmodellen voor deze evolutie? Het is belangrijk dat deze verklaringmodellen rekening houden met verschillende contexten:
  - onderwijskundige tendensen (draagkracht, zorgbeleid en zorgbreedte, mogelijke homogenisering van leerlingengroepen, competenties van leerkrachten om problemen te herkennen; feminisering van het lerarenberoep ...);
  - maatschappelijke tendensen (dualisering van de samenleving, gezinsvormen onder druk, culturele verschillen tussen thuismilieu en school ...);
  - ontwikkelingspsychologische en gendereffecten (toenemende prestatiedruk op kinderen, fragmentarisering van hun leefwereld, referentiefiguren ...);
  - ontwikkeling van medische zorg (bijv. band tussen prematuriteit en leer- en ontwikkelingsproblemen) en medicalisering (toenemend labels).

2.5 Onderzoek naar de onderwijskundige vormgeving van algemene vorming in een hervormd secundair onderwijs

Onderwijspartners verwachten dat in de discussies over de hervorming van het secundair onderwijs de invulling van de 'algemene vorming' (voor alle leerlingen) een belangrijke rol zal spelen. Reeds in zijn advies over het rapport van de commissie Monard bevestigde de raad het belang van algemene (of brede) vorming als een essentieel element in het secundair onderwijs.⁸ De raad vond toen dat over de terminologie nog verder nagedacht en gedebatteerd moest worden met het oog op een eenduidige en accurate definitie en een opheldering van de samenhang met andere belangrijke concepten (zoals basisvorming, eindtermen, ontwikkelingsdoelen ...).

---

⁸ Zie Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair onderwijs. *Advies over het rapport van de commissie Monard*, 27 januari 2010. Deze definitie moet volgens de raad rekening houden met het volgende: Algemene vorming / brede vorming moet geënt zijn op de persoonlijkheidsontwikkeling van de leerling; de maatschappelijke zelfredzaamheid is een centraal gegeven in de algemene vorming brede vorming; Algemene vorming / brede vorming zou een instrument moeten zijn om sociale segregatie tegen te gaan en sociale cohesie te bevorderen doordat ze alle jongeren kennis laat maken met thema's waarmee ze anders dikwijls niet in aanraking zouden komen.

In de oriëntatienota trekt de minister voluit de kaart van competentieontwikkeland onderwijs: de gevraagde diepgaande reflectie wordt beslecht door algemene vorming te vertalen in 10 sleutelcompetenties die de leerlingen gaan exploreren in de verschillende belangstellingsgebieden. Hiermee wordt voor het curriculum van het secundair onderwijs een nieuw referentiekader geïntroduceerd.

Dat roept bij onderwijsactoren, zowel aan de kant van de inrichters als van de onderwijsgebruikers, heel wat vragen en uitdagingen op. Onderwijspartners zullen betrokken worden bij de ontwikkeling van (nieuwe) onderwijskwalificaties, daarbij zullen de eindtermen uitgedrukt moeten worden in termen van competenties, de onderwijsverstrekkers zullen nieuwe leerplannen moeten ontwikkelen. Verder zullen de onderwijsverstrekkers moeten bepalen hoe ze de eindtermen koppelen aan de lijst van vakken die overheid zal vastleggen. De vraag naar de invulling van een algemene, brede vorming voor alle leerlingen zal in deze (overleg)processen actueel blijven. Daarom herhaalde de Vlor in zijn advies over de oriëntatienota de vraag naar een debat. Dat debat dient niet alleen binnen de muren van het onderwijslandschap, maar samen met andere maatschappelijke spelers gevoerd te worden.

Om dat debat te ondersteunen en te stofferen stelt de raad voor een (relatief kortlopend) explorerend onderzoek te laten uitvoeren.

Verskillende vragen kunnen verkend worden:

- Hoe hangen gangbare concepten van de algemene vorming samen met (contextgebonden of sleutel-) competenties? Wat kan de relatie zijn tot het concept van de basisvorming?
- Kunnen we de opties genomen in de oriëntatienota beoordelen vanuit wat de onderwijskundige literatuur leert over onderwijskundige vormgeving van algemene vorming?
- Welke percepties en verwachtingen leven bij maatschappelijke stakeholders en onderwijspartners op het vlak van algemene vorming/brede vorming/ sleutelcompetenties
- Welke percepties en verwachtingen leven i.v.m. andere onderwijskundige implicaties van de door de minister genomen opties, niet in het minst op het vlak van het profiel van de leraar en zijn of haar opleiding en professionalisering?

Eventueel kan inspiratie gevonden worden in internationaal onderzoek op het vlak van toekomstscenario's voor sleutelcompetenties/algemene vorming. Er kan immers verwacht worden dat toekomstige maatschappelijke trends een grote impact hebben op de vraag over welke algemene competenties jongeren in de toekomst zullen moeten beschikken.⁹

2.6 De problematiek van de studiekeuze naar het hoger onderwijs en het hoger beroepsonderwijs

Rond de eeuwwisseling werd grootschalig onderzoek uitgevoerd naar drop-out in het hoger onderwijs (OBPWO 98.11).¹⁰ Later werd een OBPWO-onderzoek gepubliceerd over de studieloopbanen van allochtone

---

⁹ Zie bvb. het "Framework for 21st Century Learning", in de VSA; 'Beyond current Horizons' (<http://www.beyondcurrenthorizons.org.uk/> - een deelproject van 'Futurelab' <http://www.futurelab.org.uk/>) in het VK; projectmatige initiatieven rond "21st century competencies" i.k.v. "New Millennium Learners" door de OESO.

¹⁰ Lacante, M., De Metsenaere, M., Lens, W., Van Esbroeck, R., De Jaeger, K., De Coninck, T., Gressens, K., Wenselaer, C., & Santy, L. (2001), *Drop-out in het hoger onderwijs: Onderzoek naar achtergronden en motieven van drop-out in het eerste jaar hoger onderwijs*. (OBPWO-98.11). Leuven – Brussel: Katholieke Universiteit Leuven – Vrije Universiteit Brussel.

studenten in het hoger onderwijs.¹¹ Later kon de Vlor ook kennis nemen van de resultaten van de wetenschappelijke opvolging van het SOHO-project.¹² Deze onderzoeken brengen precies in kaart wat op het niveau van de student de risicofactoren en de kritische succesfactoren zijn voor een goede studiekeuze en een geslaagde studieloopbaan in het hoger onderwijs.

De Vlor beklemtoont opnieuw het belang van een stevige kennisbasis op het vlak van studiekeuze naar het hoger onderwijs en het hoger beroepsonderwijs. De raad vraagt de overheid om voor volgende clusters van kennisvragen na te gaan of bijkomend onderzoek een antwoord kan bieden:

- De impact van structurele instellingskenmerken op instroom en slaagkansen in het hoger onderwijs

Kan onderzoek in kaart brengen wat op het niveau van de instellingen de structurele kenmerken zijn die de instroom van studenten beïnvloeden? Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de wijze waarop een instelling communiceert naar kandidaat-studenten, hoe ze het onthaal organiseert, de mate waarin en de wijze waarop ze (studie)begeleidingsinitiatieven aanbiedt ... De raad hecht uiteraard veel belang aan de relatie tussen dergelijke instellingskenmerken en de slaagkansen in het hoger onderwijs. De raad vraagt de overheid om daartoe een longitudinale opvolging mogelijk te maken zodat we over onderzoeksmatige evidentie kunnen beschikken over het verband tussen individuele kenmerken van de student en zijn/haar studiekeuzeprocess, kenmerken van de vooropleiding in het secundair onderwijs, instellingskenmerken en slaagkansen. Daartoe zal het onderzoek uiteraard ook moeten ingaan op de vraag hoe men binnen een creditsysteem of een modulair systeem het begrip 'geslaagd zijn' zinvol kan operationaliseren (bijvoorbeeld als breuk van het aantal verworven credits t.o.v. het aantal opgenomen studiepunten).

- Evaluatie van projecten op het vlak van de ondersteuning van de studiekeuze

De laatste jaren werden door meerdere instellingen tal van initiatieven genomen, projecten ontwikkeld om de studiekeuze naar het hoger onderwijs te ondersteunen. In dit verband leeft bij de raad de vraag of de impact van deze initiatieven gemeten kan worden, zodat overheid en initiatiefnemers in de instellingen het ondersteuningsbeleid verder vorm kunnen geven.

- Impact van flexibilisering van het hoger onderwijs op studiekeuze

Het advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs van januari 2010 bracht de vraag van de Vlor in herinnering naar een onderzoek over de gevolgen van de flexibilisering van het hoger onderwijs.¹³ Specifiek op het vlak van studiekeuze vraagt de raad zich af of onderzoeksmatig nagegaan kan worden of de flexibilisering een impact heeft op de studiekeuze? Treden er als gevolg van de flexibilisering veranderingen op in het studiekeuzegedrag van de studenten? Klopt bijvoorbeeld de idee dat flexibilisering studenten meer aanzet om vanuit een 'zalmpincipe' hun studiekeuze te overwegen?

---

¹¹ Lacante, M., Almaci, M., Van Esbroeck, R., Lens, W., & De Metsenaere, M. (2007), Allochtonen in het hoger onderwijs: Onderzoek naar factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs (OBPWO 03.03). Brussel-Leuven: Vrije Universiteit Brussel- Katholieke Universiteit Leuven

¹² Lacante, M., Van Esbroeck, R., & De Vos, A. (2008), Met een dynamische keuzebegeleiding naar een effectieve keuzebekwaamheid (OBPWO 04.02). Brussel - Leuven: Vrije Universiteit Brussel - Katholieke Universiteit Leuven

¹³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs*, januari 2010.

2.7 Mobiliteit van studenten en staf in het hoger onderwijs

De Vlor bracht bij de lancering van het nieuwe Europese programma voor een levenlang leren een advies op eigen initiatief uit over een Vlaamse internationaliseringsagenda voor onderwijs en opleiding.¹⁴ Met dit advies wenste de Vlor bij te dragen aan een reflectie over een versterking van de internationale dimensie in het Vlaamse onderwijs. Mobiliteit en internationale uitwisseling van lerenden is, naast de internationale dimensie van het curriculum of de internationalisering van professionaliseringstrajecten, een belangrijk item op de internationaliseringsagenda. Mobiliteit of internationale uitwisselingen zullen mee ingekleurd worden door de specificiteit van het onderwijsniveau of de onderwijssector.

De raad wees in dat verband op een paar knelpunten. Specifiek voor het hoger onderwijs vraagt de raad om een diepgaand onderzoek naar mobiliteit waarin de beperkingen en de redenen hiervoor in kaart gebracht worden. Welke factoren belemmeren de mobiliteit van studenten in het hoger onderwijs; welke stimulansen zijn succesvol? Mogelijke invalshoeken zijn de honkvastheid van de student, financiële hindernissen, een gebrekkige vreemdetalenkennis of andere academische belemmeringen die de uitgaande mobiliteit beperken.

2.8 Evaluatie van studentenparticipatie in het hoger onderwijs

Het zogenaamde “participatiedecreet hoger onderwijs” beoogde de oprichting van werkbare, effectieve participatiestructuren op het bestuursniveau van de associaties en op dat van de individuele instellingen in het hoger onderwijs.¹⁵ Het voorziet daartoe in de oprichting van een studentenraad op het niveau van de associaties en van de instellingen en eventueel van participatiecommissies op het niveau van de onderdelen van de instellingen.

Het decreet legt een aantal algemene regels op in verband met de samenstelling, de bevoegdheden, de werking en de ondersteuning van deze raden en commissies. Deze centrale basisregelingen (de Memorie van toelichting spreekt van ‘decretale minima’) worden lokaal geconcretiseerd en ontwikkeld en laten daarbij heel wat ruimte open voor initiatieven binnen de associaties en instellingen.

Om de doelmatigheid van het decreet te kunnen evalueren, is de Vlor geïnteresseerd in de rol en de impact van studentenraden en/of participatiecommissies op het niveau van de opleidingen. Meer in het bijzonder vraagt de raad naar een wetenschappelijke onderzoek over de effectiviteit van de processen van dergelijke participatieorganen in relatie tot onderwijskwaliteit.¹⁶

---

¹⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Naar een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs*, 20 december 2007.

¹⁵ *Decreet betreffende de rechtspositieregeling van de student, de medezeggenschap in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen*, 19 maart 2004.

¹⁶ In Nederland bestaat gelijkaardig onderzoek (1999 en 2009). Zie bijvoorbeeld: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/09/07/rapport-spreken-is-goud.html> en <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/publicaties-pb51/het-functioneren-van-opleidingscommissies-in-het-hoger-onderwijs.html>

2.9 Onderzoek naar ongekwalificeerde uitstroom en tweedekansleerwegen

In zijn recent advies over tweedekansleerwegen pleit de Vlor voor een investering van het beleid in zowel preventie van ongekwalificeerde uitstroom uit het leerplichtonderwijs als in remediëring via tweedekansleerwegen.¹⁷

Voor beide opties vraagt de raad dat de overheid systematisch zou laten onderzoeken:

- uit welke onderwijsvorm en graad jongeren vroegtijdig uitstromen en met hoeveel;
- hoe de schoolloopbanen van die jongeren er tot op dat ogenblik uitzien;
- op welke leeftijd zij het leerplichtonderwijs verlaten;
- waarom jongeren het leerplichtonderwijs verlaten zonder diploma en toch snel opteren voor tweedekansleerwegen (verwijzend naar thema 2.1 van dit advies is het belangrijk ook de relatie tussen de uitstroom en het welbevinden na te gaan);
- welke perceptie en welke verwachtingen die jongeren hebben van die tweedekansleerwegen;
- over welke andere kwalificaties zij eventueel beschikken.

De raad vraagt bijkomend onderzoek over:

- de leeftijd waarop deelnemers aan tweedekansleerwegen instappen en de leeftijd waarop zij uiteindelijk hun diploma secundair onderwijs behalen (vandaag volgt het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen dit slechts op t.e.m. de leeftijd van 22j.);
- de eventuele kwalificatie(s) waarover deelnemers aan tweedekansleerwegen al beschikken bij inschrijving (6e jaar BSO, DBSO, Syntra, deeltijds kunstonderwijs, certificaat deelcertificaat(en) VO,...);
- de correlatie tussen aanwezigheid (in de les) en slaagkansen in het volwassenenonderwijs.

Verder stelde de raad vast dat er weinig gekend is over de groep jongeren die niet herkanst. Er is vandaag geen opvolging van de cohortes jongeren die jaarlijks het leerplichtonderwijs ongekwalificeerd verlaten en zich niet aanmelden bij de examencommissie of in het tweedekansonderwijs. Behalve algemene vaststellingen over de relatie tussen laaggeletterdheid en (kans)armoede en tussen laaggeletterdheid en arbeidsmarktdeelname, is onvoldoende gekend hoe de verdere levensloopbaan van deze jongeren verloopt. Op basis van het feit dat 3% van de jongeren die het secundair onderwijs zonder diploma verlaten, hun diploma alsnog behalen via een tweedekansleerweg, is de vraag hoeveel percent van hen ook zonder diploma hun weg vinden in de samenleving, door bvb. andere maatschappelijk waardevolle kwalificaties te verwerven, of deel te nemen aan andere vormen van levenslang en levensbreed leren. Een andere vraag is welk percentage in de langdurige werkloosheid terechtkomt en hoeveel van hen leven van een vervangingsinkomen?

De raad onderschrijft dan ook de aanbeveling van Glorieux e.a. (2009) naar gericht onderzoek naar de groep voortijdige afhakers in het secundair onderwijs die niet herkanst.

---

¹⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. *Advies over tweedekansleerwegen voor het behalen van een diploma secundair onderwijs*, 9 november 2010.

2.10 Hoe kan het beleid rond levenslang en levensbreed leren maximale educatieve kansen scheppen voor ouderen?

Via SoCiuS nam Vlaanderen deel aan het Grundtvigproject PEFETE (Pan-European Network for Education of the Elderly). Dat netwerk bracht theorie, praktijk en methoden in oudereneducatie binnen Europa in kaart. De partners aan het project publiceerden onder meer het rapport 'Education in an ageing society', Christina Mercken (red.), Odyssee, Sittard, 2004.¹⁸ Het rapport bevat een Europees vergelijkende sterkte-zwakteanalyse, geeft kansen en bedreigingen aan die ook voor de Vlaamse onderwijsactoren een aantal belangrijke uitdagingen inhouden. Een belangrijke vraag is wat de gevolgen zullen zijn van de vergrijzende samenleving voor de behoeften aan volwassenenvorming en voor het aanbod, de structuur en de financiering ervan. Er is meer inzicht nodig in de evoluties op het vlak van de vraag van onderwijsbehoeften van ouderen en profielen van oudere cursisten (geletterdheid, mobiliteit, digitale geletterdheid en ICT-vaardigheden, mate zelfstandigheid, zelfredzaamheid, sociaal-economische situatie,...) om te weten welke investeringen en welke doelgroepen de belangrijkste zullen zijn in de toekomst. Er is behoefte aan informatie over de educatieve verwachtingen van de ouderen zelf.

Van een andere orde is de vaststelling dat er een gebrek is aan documentatie over goede praktijken van oudereneducatie. Hoewel er vele voorbeelden van goede praktijken zijn, zowel van informele als van formele educatie, worden de impact, output, resultaten en relevantie van de activiteiten zelden opgetekend of ontsloten. Dergelijke informatie zou nochtans de voorbereiding van toekomstige beleidsontwikkelingen kunnen stofferen. Onderzoek zou bestaande praktijken in beeld kunnen brengen en beschrijven. Het zou ook modellen kunnen ontwikkelen en toetsen om deze praktijkvoorbeelden te verspreiden.

3 De Vlor vraagt opnieuw aandacht voor ...

In het kader van dit advies over de themazetting voor de OBPWO-oproep 2011 brengt de Vlor tot slot een aantal andere knelpunten én opportuniteiten op het vlak van onderwijsonderzoek in herinnering die in eerdere rapporten en adviezen reeds behandeld werden.

3.1 ... tijdige planning en uitvoering van beleidsevaluatieonderzoek

Het advies ten gronde over onderwijsonderzoek (december 2007) stelt dat beleidsmaatregelen op een degelijke, wetenschappelijk onderbouwde manier geëvalueerd moeten worden en pleit ervoor om evaluatieonderzoek te integreren in elk concept van onderwijsvernieuwing dat de overheid introduceert en in alle nieuwe beleidsmaatregelen van de overheid. Eventuele bijstellingen van maatregelen of het uitbreiden van experimenten zouden gebaseerd moeten zijn op onderzoek dat is afgerond.

Ook het advies over de beleidsnota 2009-2014 ging in op deze vraag.¹⁹ In dat advies vraagt de Vlor dat de onderwijspartners bij evaluaties betrokken worden en pleit ervoor de evaluaties te focussen op de vraag of de maatregel de voorgestelde doelen bereikt.

---

¹⁸ een Nederlandse vertaling van de samenvatting van het rapport is beschikbaar via www.socius.be

¹⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Advies over de ontwerpbeleidsnota onderwijs en vorming 2009-2014 'Samen grenzen verleggen voor elk talent'*, 12 november 2009, p. 4-5.

De Vlor wil deze vragen opnieuw onder de aandacht brengen. Het antwoord op parlementaire vraag 189 geeft voor de komende legislatuur duidelijk per jaar de planning van evaluatieonderzoek aan.²⁰ De raad vindt in dit overzicht echter nog geen duidelijk zicht op de planning en/of uitvoering van de evaluatie van volgende regelgeving²¹:

- GOK-decreet (naast de evaluatie van de werking van de LOP's, vraagt de raad dat onderzoeksmatig de realisatie van de doelstellingen en de effecten van het GOK-decreet op de schoolloopbaan helder in kaart gebracht zouden worden).
- Operationele doelen CLB
- Flankerend onderwijsbeleid

Daarnaast wijst de raad op de nood aan een goede werkwijze en timing van de evaluatie van de eindtermen. De raad verwijst daarvoor naar zijn standpunt over de wijze van aanpassen van de eindtermen waarin hij pleit voor een coherent evaluatieproces waarin alle partners vanuit hun rol worden betrokken.²²

De raad vestigt er opnieuw de aandacht op dat de OBPWO-procedure geen garantie biedt dat het gevraagde evaluatieonderzoek tijdig tot uitvoering komt. Wanneer de lancering van een onderzoeksthema niet tot selectie van een onderzoeksproject leidt, gaat kostbare tijd verloren (dat was bijvoorbeeld al het geval voor de evaluatie van de maximumfactuur, de evaluatie van het decreet leren en werken en de evaluatie van het decreet volwassenenonderwijs). De middelen die nodig zijn voor evaluatieonderzoek dat noodzakelijk uit te voeren is, noch de timing ervan zouden afhankelijk mogen zijn van de uitkomsten van de OBPWO-procedure. De raad vraagt de overheid hier een oplossing voor aan te reiken.

3.2 ... kansen op het vlak van praktijkgericht onderwijsonderzoek

Het advies over kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk dat volgde op het eindrapport van het project Praktijkgericht onderwijsonderzoek (PGO) bevatte een paar concrete aanbevelingen om het praktijkgericht onderwijsonderzoek in Vlaanderen te stimuleren.²³

Binnen de Vlor loopt op dit ogenblik (december 2010-november 2011) een project dat een van deze aanbevelingen uitvoert, met name de coördinatie van een procedure voor de aanbesteding van praktijkgerichte literatuurstudies. Op basis van een (zelf)evaluatie aangaande deze procedure, zal de Vlor later aanbevelingen doen in verband met een meer structurele verankering van deze onderzoekspiste.

---

²⁰ <http://www.vlaamsparlement.be/Proteus5/showSchriftelijkeVraag.action?id=621620>. Werden uitbesteed in 2009: Evaluatie mentoring (voorjaar 2011), Evaluatie maximumfactuur (voorjaar 2011), Evaluatie lio- banen (onderzoek zal niet vrijgegeven worden wegens te lage respons; het bruikbare materiaal wordt geïntegreerd in de evaluatie van de lerarenopleiding gepland voor 2012). Geplande evaluaties voorzien in beleidsnota in 2011: Evaluatie integrale jeugdhulpverlening, Evaluatie strategisch plan geletterdheid, Evaluatie CLIL, Evaluatie inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedure, Evaluatie topsportscholen. in 2012: Evaluatie decreet lerarenopleidingen, Evaluatie nieuwe financiering leerplichtonderwijs, Evaluatie PBD, SNPB en POC, Evaluatie financiering hoger onderwijs. Geplande evaluaties voorzien in beleidsnota in 2013: Evaluatie volwassenenonderwijs, Evaluatie decreet Se-n-Se en HBO.

²¹ Voor verdere uitdieping van het opzet van deze evaluaties verwijst de raad verwijst naar het vorige advies over de themazetting van het OBPWO-oproep 2010.

²² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Standpunt over de wijze van aanpassen van de eindtermen*, 10 januari 2008.

²³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Eindrapport Project Praktijkgericht onderwijsonderzoek*, 11 december 2009 en Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. *Kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk: bouwstenen voor praktijk en beleid*, 25 maart 2010.

Het bovengenoemde advies bevatte echter nog een aantal aanbevelingen die de raad graag onder de aandacht houdt en hier kort in herinnering brengt (een uitvoerige omschrijving en motivering is te vinden in het advies):

- De oprichting van een overlegplatform met stakeholders uit onderwijs en onderzoek; dat onder meer als opdracht geeft een gemeenschappelijke visie op de relatie onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk uit te dragen en een strategische onderzoeksagenda voor praktijkgericht onderwijsonderzoek op te stellen;
- De ontwikkeling van een portaalsite die toegang biedt tot bestaande kanalen waarbinnen onderwijsonderzoek plaatsvindt relevant voor de onderwijspraktijk, zodat bestaand onderzoek beter gevaloriseerd wordt en informatie praktijkgericht ontsloten wordt (bvb. zoekfuncties die afgestemd zijn op kennisbehoeften van onderwijspractici);
- Investering in een aantal pilootonderzoeksprojecten waarin ruimte is voor interactie tussen onderzoekers en practici (ontwikkelingsgericht onderzoek, actieonderzoek ...), met als bijkomend doel te leren over de meest aangewezen procedure om dergelijk onderzoek in Vlaanderen te stimuleren;
- Extra impulsen geven voor vakdidactisch onderzoek, in eerste instantie door een structureel overleg met Expertisenetwerken lerarenopleidingen (eventueel te koppelen aan de opdrachten van het bovengenoemd overlegplatform).

3.3 ... een sterkere rol voor de strategische adviesraden in de nieuwe generatie Steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek

Naast het OBPWO beschikt de onderwijsoverheid een ander onderzoekskanaal voor beleidsrelevant onderwijsonderzoek: het Steunpunt 'Studie- en schoolloopbanen' (SSL). Dit steunpunt kadert in het globale regeringsprogramma 'Steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek' waaronder 14 dergelijke steunpunten door de Vlaamse Regering gefinancierd worden.²⁴ Dit multidisciplinair expertisecentrum heeft als centrale doelstellingen:

- de constructie en ontsluiting van gegevensbestanden die toelaten om na te gaan welk pad jongeren volgen van het begin van het basisonderwijs tot de intrede op de arbeidsmarkt;
- de uitvoering van (langetermijn) beleidsgericht onderzoek;
- wetenschappelijke dienstverlening.

Het steunpunt wordt aangestuurd d.m.v. vijfjaarlijkse beheerscontracten, op grond van openbare aanbestedingsprocedures. Momenteel bevindt het Steunpunt SSL zich aan het einde van de uitvoeringsperiode van zijn tweede vijfjarenprogramma (2006-2011).

De beleidsnota Wetenschappelijk Onderzoek en Innovatie 2009-2014 van minister Lieten kondigde een evaluatie aan van de steunpunten met het oog op een nieuwe oproep in 2011 (en het afsluiten van nieuwe beheersovereenkomsten). Naar aanleiding van deze evaluatie formuleerden zowel de Vlaamse raad voor wetenschap en innovatie (VRWI) als de SERV recent adviezen op eigen initiatief over de steunpunten (resp. december 2010 en februari 2011). Beide raden pleiten voor een stevige betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld bij de bepaling van onderzoeksthema's en heel concreet vragen ze dat de

---

²⁴ <http://www.steunpuntloopbanen.be/voorstelling.html>

strategische adviesraden (SARs) inspraak krijgen bij de bepaling van de onderzoeksthema's.²⁵ De SARs willen hun beleidsadviezen immers onderbouwen met objectief wetenschappelijk onderzoek en zijn dus ook vragende partij voor (lange termijn) beleidsrelevant onderzoek. Meteen zou dat de valorisatie van de onderzoeksresultaten en het draagvlak van de onderzoeksprojecten begunstigen.

Beide raden willen ook de mogelijkheid openhouden voor relevant beleidsdomeinoverschrijdend onderzoek vanuit de zorg daarmee het horizontaal beleid van de Vlaamse regering te versterken (bvb. op het vlak van gelijke kansen, duurzame ontwikkeling, milieu, gezondheid, armoede ...).

De Vlor sluit zich volmondig aan bij de vraag van de VRWI en de SERV om geconsulteerd te worden over de themazetting van de nieuwe generatie steunpunten. De raad deelt verder de zorg om het horizontaal beleid van de Vlaamse regering onderzoeksmatig te onderbouwen maar vindt wel dat in het toekomstig steunpunt voor het beleidsdomein onderwijs en vorming gewaakt moet worden over een evenwicht tussen horizontale thema's en beleidsdomeingebonden thema's. Het kan niet de bedoeling zijn de ruimte voor strikt onderwijskundige onderzoeksvragen in te perken.

Zowel de VRWI als de SERV vestigen verder de aandacht op de nood aan een overzicht van alle beleidsrelevant onderzoek en de zorg voor de valorisatie van onderzoeksresultaten.²⁶ Ook bij deze bekommernis kan de Vlor zich volmondig aansluiten en verwijst daarvoor naar zijn eerder uitgebracht: het advies ten gronde over onderwijsonderzoek (december 2007) en het advies over kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk (maart 2010).

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Ann Demeulemeester
voorzitter

---

²⁵ Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie. *Advies 147. Steunpunten beleidsrelevant onderzoek*, 16 december 2010, p. 8.

²⁶ Zie het lopend onderzoeksproject i.o.v. de VRWI "Valorisatie van onderzoek uit de humane en sociale wetenschappen".